

מראי מקומות- מנחות ל"ב

פתוחה כשרה, ומ"ש. וביאר ע"פ הא דאי' מ"ד כאן דיש לעשות מזוזה פתוחה לכתחלה, והיינו משום דבתורת אין פרשיות אלו סמוכות להדדי. והעיר, מ"ש רק במזוזה דשייך סברא זו, ולא בתפילין. וביאר דדין ריוח שיש במזוזה הוא דין בריוח שיש בין פרשה לפרשה, וכיון דבתורה אינן סמוכות להדדי, א"כ יש סברא לומר דאין צריכה להיות סתומה דוקא. משא"כ בתפילין, דדין הריוח הוא מחמת דצריך להיות כמו שכ' בתורה, א"כ אם בתורה הפרשה סתומה היא, א"כ אין שייך לומר דכיון דאין פרשיות הללו סמוכות להדדי דממילא אין צריכה להיות סתומה, דאין הדין סתומה כלל מחמת דין ריוח בין הפרשיות. וביאר דזהו משום דדין פרשיות של תפילין הוא להיות כמו שכ' בתורה, אבל אי"ז היסוד של פרשיות מזוזה, דדין פרשה הוא, ואין הקפדה שיהי' כתובה כמו שכתובה בתורה, ולכן שפיר י"ל דכל הדין סתומות ופתוחות הוא מחמת הדין שבין פרשה לפרשה, ע"ש באריכות. וע"ע בעמק ברכה (מזוזה א', עמ' כ"ט) שכ' בשם הגרי"ז באו"א, דדין סתומות במזוזה הוא כדי להיות כמו שכ' בתורה, אלא דכיון דבתורה אין פרשיות אלו סמוכות, ממילא אי"צ להיות סתומה. משא"כ בתפילין שיש דין מיוחד מצד דין תפילין שיהי' צריך להיות סתומה, א"כ לא אכפ"ל כלל מה שבתורה אין סמוכין להדדי.

(ה) **לימא מסייע לי, וכו'-** ע' בטהרת הקודש שהעיר דלכאור' אין כאן סיוע שיש מצוה לעשותה סתומה דוקא, דאולי לעולם יש לעשותה פתוחה לכתחלה, אלא דכשרה אם היא סתומה, ולכן שפיר שייך לומר דמה דעושין מזוזות מתפילין הוי פסול גמור הוא רק משום דאין מורידין התפילין מקדושתן, והניח בקר'.

(ו) **ספר תורה שבלה... אין עושין מהן מזוזה לפי שאין מורידין-** הק' בחי' הרשב"א, הא בס"ת הם מרוחקים זה מזה, וא"כ אם חותכם ותופרם להדדי, הם אינן סתומות או פתוחות.

(א) **לא, אריוח-** הק' השפת אמת, אפי' אם אמרי' דלא אמר רב דהלכה כרשב"א לענין פתוחות, מ"מ מהכ"ת לר' הונא לפסוק שלא כרשב"א, מהכ"ת יש מי שחולק עליו. ותי' דכיון דקאמר רשב"א דר"מ הי' כותבה, משמע שיש מי שחולק עליו בזה.

(ב) **כמלא אטבא דסיפרי- ע' בנמוקי יוסף (ה. בדפיו)** דאי"ז סתם שיעור, אלא דזהו טעם הריוח, כדי שלא יגע אותה כלי הנושך להכתיבה.

(ג) **אין חולצין בסנדל, אין שומעין לו- כ' היד דוד בשם המהרי"ק (שורש ט')** דמכאן ראי' דאזלי' בתר מנהג אפי' כנגד הלכה, ובשורש נ"ד כ' דבע"כ אין שייך לחלק בזה בין מנהג למנהג, דא"כ הי' יכול להק' דמהו הראי' דרב ס"ל דאזלי' בתר מנהג, אולי המנהג לחלוק בסנדל שאני, דחזינן דמנהג טוב הוא מהא דאזלי' בתרא אף כנגד הלכה. וכיון דלא אמרי' הכי, מבואר דבכל מנהגים אמרי' דאזלי' בתרייהו אף כנגד הלכה. והביא מהפרי חדש דחולק עליו בזה, דהביא דאי' באיזה דוכתי דאורויי לא מורינן במנהג, משום דלא קיי"ל כן, ולמה, הרי המנהג מבטל הדין. וכ' היד דוד לפרש שי' המהרי"ק, דהיכא דיש לתלות דמנהג טעות הוא, דקיי"ל כאיזה תנא והמנהג הוא כהחולק עליו, וי"ל דהעם נקטו הדין כהתנא החולק, בזה לא אזלי' בתר המנהג, די"ל דטעות הוא. אבל היכא דאין מי שחולק בדין זה, ומ"מ נוהגין דלא כההלכה, י"ל דאז מוכח דנהגו כן ע"פ גדולי ישראל מדור לדור שהורו כן, ובזה אזלי' בתר מנהג לכ"ע.

(ד) **מצוה לעשותן סתומות, ואי עבדינהו פתוחות שפיר דמי- ע' בחי' הגרי"ז על הרמב"ם (תפילין ה', א', ד"ה והנה ברמב"ם) שהעיר על מה שפסק הרמב"ם (תפילין ב', ב') דצריך לעשות והי' אם שמוע סתומה, ואם עושה אותה פתוחה פסולה. אבל במזוזה (ה', ב') כ' הרמב"ם דאף דלכתחלה צריך לעשות והי' אם שמוע סתומה, אבל אם עושה אותה**

נאמר דהכתיבה צריכה להיות בשרטוט, א"כ שפיר י"ל דלא מהני להיות משרטט אח"כ, שהרי הכתיבה הי' בלא שרטוט.

(י) **והלכתא תפילין לא בעי שרטוט - ע' בעמק ברכה** (תפילין א', עמ' כ"ה) שהביא מה שהק' תוס' בגיטין (ו') דלמה לא בעינן שרטוט עכ"פ משום הדין דאין כותבין שלש תיבות בלא שרטוט. ותי' התוס' דא"נ, מה שתפילין לא בעינן שרטוט, היינו רק בין שיטה לשיטה, אבל לעולם צריכין שרטוט למעלה מן הצדין. אבל העיר העמק ברכה דא"נ ש' הרמב"ם, אלא דלא בעי שרטוט כלל, ולדבריו הדרה קו' תוס' שם. ותי' בשם הגרי"ז דהדין דשלש צריך כתיבה, הוא משום דין כתיבת כתבי הקודש. אבל כתיבת תפילין אינו מצד הדין כתיבת כתבי הקודש, ודין אלא דין מיוחד הוא של כתיבת תפילין, ודין כתיבת תפילין אינו מצריך שרטוט.

(יא) **והלכתא תפילין לא בעי שירטוט - הק' בחי' הרשב"א**, א"כ הדרה קו' הגמ' לדוכתי, א"כ מה שייך לומר דבלא הדין מורידין הי' שייך לשנות מתפילין למזוזה. ותי' דהי' יכול הגמ' ליישב דמה שצריך מזוזה שירטוט הוא רק למצוה ואינו מעכב, וכמו דתי' לעיל לענין קלף.

(יב) **אסור לישב על גבי מטה שס"ת מונח עליה - ע' בבית יוסף** (יו"ד רפ"ב, ז') שהביא מר' מנוח דכל זה דוקא בס"ת, אבל בספרים אחרים לא מחמירין בהו, אבל טוב להחמיר, אלא בזמן דהמקום צר לתלמידים, אז מותר לישב בשוה עם הספרים, אבל הביא מהארחות חיים דכ' נראה שאין להקל בזה, שלא יראה כמזלזל בכבוד הספרים.

(יג) **כתבה אגרת פסולה - פרש"י**, בלא שרטוט, ולא דקדק בחסרות ויתירות כאגרת דעלמא. והק' תוס', הא אמרי' לעיל דשרטוט הלמ"מ הוא, וכאן אמרי' דג"ש היא דכתיבה כתיבה, ולכן פי' דדין זה הוא רק לענין חסרות ויתירות. וע' בעמק ברכה (מזוזה ב', עמ' כ"ט) דכ' דלפי דבריו (שהבאנו לעיל) א"ש, דצריך תרוייהו, דין של שרטוט דלמדין מספר תורה הוא רק דצריך שרטוט בכלל, אבל מצד דין

ותי' דמ"מ, כיון שהם סתומות בס"ת, א"כ כשיפסיק אותם או יתפור אותם, הרי הם סתומות, שהרי שמע סתומה הוא, וא"כ יחתוך הפרשה שמשמאל סוף שמע, וגם יחתוך הפרשה שעל הימין של תחלת והי' אם שמוע, ונמצא כשיתפרם אהדי דסתומות הן. אולם ע' בטהרת הקודש דהק' דהא צריך להיות מזוזה בעור א', וא"כ מה שייך לומר שיחתכם ויתפרם. ולכן הוא ביאר דמיירי דבאמת נכתבו פ' שמע ופ' והי' אם שמוע על יריעה א', ובאמת נשאר הפרשיות שביניהם בהמזוזה, וא"כ שפיר הם נחשבים לסתומות. אולם ע' בחי' הרשב"א דעמד על צד זה, וכ' דאין שייך להיות עוד פרשיות במזוזה, ע"ש.

(ז) **והא דכתבינהו אקלף במקום שער, והא דכתבינהו אדוכסוסטוס במקום בשר - ביאר המרדכי** (תתקנ"ט), דמצד השער אין נאה לכתוב, וגם מצד הבשר אין נאה לכתוב, מפני הגידין והבשר והשמנונית.

(ח) **הא מורידין עושין - ומבואר דאין כאן חסרון** דלא מעובד לשמה, ויש לבאר דאף דמעובד מעיקרא לס"ת, מהני גם למזוזה, וכן מבואר בשו"ת רעק"א (א', ב'), ולכן אם לא משום הדין דאין מורידין מקדושה, הי' כשר מצד העיבוד.

(ט) **והא בעיא שרטוט - הק' תוס'**, דלמא במשרטטי, ותי' דלא היו רגילין לשרטט ס"ת ותפילין, וע"ש שהאריך בענין אם ס"ת צריך שרטוט או לא. אבל לכאור' יש להק' באו"א, דנניח דבעי שרטוט, אבל למה אינו יכול לשרטט עכשיו, כשבא לעשותו למזוזה. ע' בעמק ברכה (מזוזה ב', עמ' כ"ט) שהביא מה שהוכיח בתשו' רעק"א (נ') מכאן דאינו יכול לשרטט אחר הכתיבה. אולם הק' דא"י בתוס' בסוטה (יז:) דנסתפק אם יכול לשרטט פ' סוטה לאחר הכתיבה או לא, ולכאור' סוגיא ערוכה היא כאן, וצ"ע. וכ' העמק ברכה ליישב, דשאני פ' סוטה, דדין שרטוט הוא משום דספר אמר רחמנא, ולא שתכתב אגרת בלא שרטוט. וא"כ, בזה שפיר י"ל דמהני שרטוט לאחר הכתיבה, דסכ"ס עכשיו נעשה לספר, דאין הדין שרטוט דין בהכתיבה גופא, אלא בחפצא דהספר. אבל בכתיבה דהלמ"מ

זה יהי' יכול לשרטט לאחר הכתיבה, וע"ז בא
ההלמ"מ לחדש דאף דין הוא בכתיבה, ולכן
צריך לשרטט דוקא מקודם [ומשמע מדבריו דמיתור
ההלמ"מ אנו יודעין דדין הוא בכתיבה, ולכן צריך דוקא הג"ש. אבל
לכאן צ"ע, דלימא ההלכה למשה מסיני דצריך לשרטט קודם כתיבה
דוקא, ולא יהי' צריך גם לג"ש, וע"ע].

(יד) **תלאה במקל... ואין בה מצוה - כ' הב"ח**
(יו"ד רפ"ט, ט') דטעם הפסול בתלאה במקל
הוא משום שצריך לקובע שיהא נחה, והוא
לא עשה כן, שהרי תלוי' ומתנדנדת באויר
הפתח, וכן הבין בדעת הרמב"ם. אולם ע'
בנמוקי יוסף (ה. בדפיו) שכ' דהטעם הוא
משום דבעינן שיקבענה בצורת הפתח עצמו.

(טו) **או שהניחה אחר הדלת - פרש"י**, שקבעה
בכותל אחורי הדלת. ע' בחי' ר' ארי' לייב (א',
צ"ט) דנתקשה בזה, דהרי הכותל אינו חלק
של המזוזה בכלל, ומה שייך לומר שיהי'
נחשב מקום המזוזה, ובפרט דהביא
הפוסקים מהטור דפסק דאחורי הדלת כשר
בדיעבד, וע"ש מש"כ לבאר דין אחורי דלת.